

Μάθημα 6ο

Ἡ δημιουργία τῆς τρίτης ἡμέρας καί ὁ σχηματισμός
τῶν ἐπίγειων ὑδάτων. – Ἡ δημιουργία τῆς ζωῆς
στήν ἐμφάνιση τοῦ φυτικοῦ βασιλείου.

Μετά ἀπό τήν πρώτη δημιουργική ἡμέρα, παιδιά,
πού ὅσο μπορέσαμε ἀναλύσαμε καί εἶπαμε πώς
ὁ Θεός δημιούργησε τό φῶς, προχωροῦμε τώρα
στήν τρίτη ἡμέρα – γιά νά συντομεύσουμε καί νά
μιλήσουμε κάπως περισσότερο μέσα στή χρονιά αὐτή–
πού ἀναφέρεται στήν διευθέτηση τῶν ὑδάτων ἐπάνω
στή γῆ, τή διαμόρφωση δηλαδή τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς,
καί τήν δημιουργία τοῦ φυτικοῦ βασιλείου.

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· συναχθήτω τὸ ὕδωρ τὸ ὑπο-
κάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθήτω ἡ
ξηρά. καὶ ἐγένετο οὕτως. καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑ-
ποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ
ὤφθη ἡ ξηρά. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν
καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας.
καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν.»

Ἐδῶ λοιπόν, πραγματικά, ἔχουμε τή διαμόρφωση
τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Τό κύριο στοιχεῖο πού ἐπικρατεῖ κατά τήν τρίτη ἡ-
μέρα, τό ὁποῖο διευθετεῖται, κι ἔτσι διαμορφώνεται ἡ
γήινη ἐπιφάνεια, εἶναι τό νερό· ἄς τό δοῦμε.

«Συναχθήτω τὸ ὕδωρ»· νά μαζευτεῖ, νά συγκεντρωθεῖ τὸ νερό.

Ἔχουμε λοιπόν ἐδῶ, ὅπως σᾶς εἶπα, τὴν διαμόρφωση τῆς γῆς, ἣ ἂν θέλετε τὴν εἶδο-ποίησι, δηλαδή τὴ δημιουργία κατὰ τὸ εἶδος πιά, ὅχι τὴν ἐκ τοῦ μηδενός δημιουργία, ἀλλὰ ἐκ τοῦ εἶναι· αὐτό πού ἤδη ὑπάρχει ὁ Θεός τὸ διαμορφώνει καί τὸ διακοσμεῖ.

Κατὰ τὴν τρίτη ἡμέρα –παρότι ἐδῶ στὴ Γένεση δέν ἀναφέρονται πολλές λεπτομέρειες· ὅμως σέ ἄλλα σημεῖα τῆς Ἀγίας Γραφῆς γίνεται ἀναφορά– ἔχουμε καί τούς γεωλογικούς σχηματισμούς, δηλαδή τούς σχηματισμούς τῶν γεωλογικῶν στρωμάτων, ἔχουμε τίς καθιζήσεις, τίς ὑψώσεις, τίς διαρρήξεις καί τίς κατακρημνίσεις τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἐξαιτίας τῆς παρουσίας αὐτοῦ τοῦ νεροῦ.

Σᾶς εἶπα ὅτι τὸ βιβλίο τῆς Γενέσεως στό σημεῖο αὐτό τὰ ἀποσιωπᾷ ὅλα αὐτά. Ἐξάλλου σᾶς εἶχα πεῖ στό πρῶτο μάθημά μας ὅτι ἡ περιγραφή πού γίνεται ἐδῶ δέν εἶναι ἐπιστημονική, δηλαδή δέν ἔχουμε ἓνα ἐπιστημονικό ἐγχειρίδιο στά χέρια μας, μέ πολλές λεπτομέρειες, παρότι ἔχει τόση ἀκρίβεια ἐπιστημονική. Ὅμως τὸ βιβλίο αὐτό εἶναι γραμμένο κατὰ τρόπο δημώδη καί ἀποσκοπεῖ στό νά φανερώσει στοὺς ἀναγνώστες ὅτι ὁ δημιουργὸς τοῦ παντός εἶναι ὁ Θεός. Αὐτό βέβαια ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία, ὅταν κάποτε ὁ πιστός ἀντιληφθεῖ ποιὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ παντός.

Ὅμως τὸ βιβλίο τῶν Ψαλμῶν –ὅπως καί τὸ βιβλίο τοῦ Ἰώβ– μᾶς ἀναφέρει πολλὰ τέτοια σημεῖα πού ἀνήκουν στὴν τρίτη δημιουργικὴ ἡμέρα. Θά σᾶς διαβάσω ἓνα τέτοιο ἀπὸ τὸν 103ο ψαλμό:

«Ἄβυσσος –ἐννοεῖ ἄβυσσος ὑδάτων– ὥς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ὁρέων στήσονται ὕδατα· ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύξονται, ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν. ἀναβαίνουνσιν ὄρη καὶ καταβαίνουνσι πεδία, εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔθεμελίωσας αὐτά· ὄριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται, οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν. ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγγιν, ἀναμέσον τῶν ὁρέων διελεύσονται ὕδατα. αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος, ἐκεῖ ἐρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων.»¹

Δηλαδή: Ἄβυσσος ὑδάτων σκεπάζει τὴν γῆν σάν ἱμάτιο καὶ πάνω στὰ βουνά θά σταθοῦν νερά –εἶναι τὰ χιόνια. Μὲ τό παραμικρό Σου μάλωμα, αὐτά θά φύγουν... Σημειώστε ὅτι οἱ Ψαλμοὶ ἔχουν ποιητικό χαρακτήρα βεβαίως. Νομίζω κι ἐμεῖς, ὅταν σέ κάποιες μεγάλες ἀλήθειες θά θέλαμε νά δώσουμε ποιητική ἔκφραση, χρησιμοποιοῦμε διάφορα σχήματα λόγου, δηλαδή προσωποποιήσεις, μεταφορές καὶ λοιπά. Γι' αὐτόν τόν λόγο ἐδῶ λέει «ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου»· ὅταν θά τά μαλώσεις, αὐτά –τά νερά– θά φύγουν... μέ τὴν βροντερή φωνή Σου, αὐτά θά μαζευτοῦν, θά φοβηθοῦν. Ἀνεβαίνουν βουνά καὶ κατεβαίνουν πεδιάδες, ἐκεῖ πού ἔβαλες τό καθένα. Ἔχουμε δηλαδή μέ ποιητική ἔκφραση τίς γεωλογικὲς ἀναστατώσεις πού εἶπαμε. Ἔβαλες ὄριο, πού δέν θά τό ξεπεράσουν, οὔτε θά γυρίσουν ποτέ νά σκεπᾶσουν τὴ γῆ. Ἐκεῖ πού μπήκε τό ὄριο, μεταξὺ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, δέν ἔχουμε τέτοια κατάσταση, ὥστε τό νερό νά ἀνεβεῖ στήν ξηρά καὶ νά προκαλέσει ζημίαι. Εἶναι Αὐτός πού στέλνει τά νε-

1. Ψαλμ. 103, 6-10· 25.

ρά τῶν πηγῶν στά φαράγγια· ἀνάμεσα στά βουνά θά περνοῦν νερά. Ἐδῶ βλέπουμε τίς πηγές, τά ποτάμια... Ὡ, αὕτη εἶναι ἡ θάλασσα, ἡ μεγάλη καί εὐρύχωρη... ἐκεῖ ὑπάρχουν ἀναρίθμητα ἔρπετά –ἐννοεῖ αὐτά πού κολυμποῦν μέσα στή θάλασσα– ζῶα μικρά μαζί μέ τά μεγάλα.

Ἔτσι λοιπόν, παιδιά, βλέπουμε, πάρα πολύ σύντομα, ὅτι κατά τήν τρίτη δημιουργική ἡμέρα ἔχουμε αὕτη τήν διευθέτηση τῆς ἐπιφάνειας τῆς γῆς· θά λέγαμε, χοντρικά, περίπου ὅπως τήν ἔχουμε καί σήμερα. Λέω χοντρικά, γιατί, θά τό ξέρετε, ἡ παρουσία τοῦ νεροῦ, ἀλλά καί ἄλλων φαινομένων, ὅπως εἶναι οἱ σεισμοί καί λοιπά, διαμορφώνουν διαρκῶς τό πρόσωπο τῆς γῆς. Γιά παράδειγμα, ἔχουμε θάλασσες ἐκεῖ πού δέν ὑπῆρχαν, καί ἔχουμε ξηρές ἐκεῖ πού δέν ὑπῆρχαν· ἔχουμε ποτάμια ἐκεῖ πού δέν ὑπῆρχαν, ἀλλά καί ἀντίστροφα. Ὡστε τό νερό, πράγματι, εἶναι τό σπουδαιότερο στοιχεῖο τῆς δημιουργίας.

Θά γνωρίζετε ὅτι τά τρία τέταρτα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καλύπτονται ἀπό νερά, ἀπό τούς ὠκεανούς, ἀπό τίς θάλασσες. Τό γνωρίζετε αὐτό.

Θά γνωρίζετε ἀκόμη ὅτι τό νερό, τό τόσο ἄφθονο αὐτό στοιχεῖο μέσα στή φύση, ἀποτελεῖται ἀπό δύο ἀέρια –γιά σκεφθεῖτε, τό νερό, ἀπό δύο ἀέρια...– ἀπό τό ὑδρογόνο καί ἀπό τό ὀξυγόνο· ἀπό δυό μέρη ὑδρογόνου καί ἀπό ἓνα μέρος ὀξυγόνου.

Παιδιά, προσέξτε· δέν κάνουμε Φυσική· γι' αὐτό καί δέν ἐξαντλῶ τά θέματά μου ἀπό φυσικῆς πλευρᾶς, ἀλλά δίνω μιά μόνον εἰκόνα τῶν πραγμάτων.

Ἀκόμη, τό νερό ἔχει τέτοιες ιδιότητες, πού δέν τίς ἔχουν ἄλλα σώματα.

Καταρχάς τό συναντοῦμε σέ τρεῖς διαφορετικές καταστάσεις. Ἀνάλογα μέ τή θερμοκρασία, βρίσκεται σέ στερεή κατάσταση, σέ ὑγρή, ἢ καί σέ αεριώδη κατάσταση. Ἔτσι, ἔχουμε τόν πάγο, ἔχουμε τό ὑγρό νερό ὅπως τό ξέρουμε, ἔχουμε καί τόν ὑδρατμό. Καί βλέπει κανεῖς τό νερό αὐτό πού εἶναι στούς ὠκεανούς, ν' ἀνεβαίνει ἐπάνω στήν ἀτμόσφαιρα σέ ὄγκους καταπληκτικούς! Σκεφθεῖτε πόσο νερό πέφτει ὅταν βρέχει.

Πᾶρτε τήν πεδιάδα τῆς Θεσσαλίας. Δέν σᾶς λέω τήν Ἑλλάδα ὁλόκληρη, οὔτε σᾶς λέω τήν Εὐρώπη, πού μπορεῖ νά βρέχει στήν Εὐρώπη ὁλόκληρη ταυτοχρόνως· πᾶρτε μόνο τήν περιοχή τῆς Θεσσαλίας ὅταν βρέχει, καί μάλιστα καταρρακτωδῶς. Πόσα κυβικά μέτρα νεροῦ, λέτε, μπορεῖ νά πέσουν ἐπάνω στήν πεδιάδα, ὅταν βρέχει ἓνα εἰκοσιτετράωρο; Πόσα κυβικά μέτρα νεροῦ;... Ἐκατομμύρια κυβικά! Αὐτά τά ἑκατομμύρια κυβικά μέτρα νεροῦ ἔφυγαν ἀπό τίς θάλασσες, τά ποτάμια, καί ἀνέβηκαν ἐπάνω, ἐκεῖ ψηλά στόν μετεωρολογικό οὐρανό. Σκεφτήκατε ποῦ ἀνέβηκαν; Καί ἀπό ἐκεῖ ἄρχισαν νά πέφτουν. Αὐτά τά ἑκατομμύρια κυβικά νεροῦ ἦταν μετέωρα!... ἓνα θαῦμα πραγματικά!²

Ἀλλά ἐκεῖνο πού εἶναι τό μεγάλο θαῦμα στό νερό –καί τοῦτο δέν εἶναι τυχαῖο, ἀλλά τό ἔχει προβλέψει ὁ Θεός δημιουργός– εἶναι ἡ παράξενη διαστολή του.

2. Ὑπολογίζεται ὅτι τό νερό πού ἀνά πᾶσα στιγμή βρίσκεται στή γήινη ἀτμόσφαιρα φθάνει περίπου τά 1,3 δισεκατομμύρια m^3 . Κάθε χρόνο ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς δέχεται ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα, μέ τή βροχή, τό χιόνι καί τό χαλάζι, περίπου 577 δισεκατομμύρια m^3 νερό. Ἰση ὅμως ποσότητα ἀνεβαίνει, μέ τήν ἐξάτμιση, καί στήν ἀτμόσφαιρα. Ἀπ' αὐτό τό νερό, τά 100 δισεκατομμύρια περίπου m^3 πέφτουν στή στεριά, ἐνῶ τά ὑπόλοιπα στίς θάλασσες.

Όπως ξέρετε, όλα τὰ υλικά πράγματα, όσο ψύχονται, τόσο καί συστέλλονται, ἐνῶ όσο θερμαίνονται, τόσο καί διαστέλλονται. Τό νερό ὅμως παρουσιάζει μιά ιδιόμορφη συμπεριφορά. Καθώς ψύχεται καί κατεβαίνει ἡ θερμοκρασία του, αὐτό συστέλλεται κανονικά· ἀλλά μέχρι τούς 4 °C ἄνω τοῦ μηδενός. Ἀπό τούς 4 °C μέχρι καί τούς 0 °C, ἀντί νά συνεχίσει νά συστέλλεται, αὐτό ἀρχίζει νά διαστέλλεται! Καί ἐκεῖ βέβαια, στούς 0 °C, μετατρέπεται σέ στερεό, γίνεται πάγος. Ἀλλά τώρα ὁ ὄγκος του εἶναι μεγαλύτερος ἀπ' ὅ,τι προηγουμένως πού ἦταν σέ ὑγρή κατάσταση. Γι' αὐτό ἔχουμε τοῦτο τό φαινόμενο· ὁ πάγος ἐπιπλέει· δηλαδή εἶναι πιό ἐλαφρὸς, ἐπειδὴ αὐξήθηκε ὁ ὄγκος του καί ἐλαττώθηκε ἡ πυκνότητά του.

Γιατί ἄραγε συμβαίνει αὐτό, παιδιά;

Διότι ὁ Θεός ἤθελε μέ τόν τρόπο αὐτόν νά προστατεύσει τή ζωή πού βρίσκεται μέσα στά νερά. Γιὰ σκεφθεῖτε νά πάγωναν ἐντελῶς οἱ λίμνες, τὰ ποτάμια καί οἱ θάλασσες –ὅπου παγώνουν οἱ θάλασσες– καί νά πάγωνε ὅλο τό νερό τους μέχρι τόν πυθμένα!... Τότε τί θά γινόταν ἡ ζωή πού ὑπάρχει ἐκεῖ μέσα, τὰ ψάρια καί ὅλα τὰ ἄλλα; Ἀσφαλῶς θά πέθαιναν.

Γι' αὐτόν τόν λόγο βλέπουμε ὅτι ὅταν παγώνει τό νερό, ὁ πάγος πηγαίνει πρὸς τὰ πάνω, ἐνῶ ἀπὸ κάτω μένει νερό· δηλαδή ἀπὸ κάτω δέν παγώνει. Χρειάζεται πάρα πολὺ χαμηλή θερμοκρασία γιὰ νά παγώσει· ἀλλὰ βέβαια αὐτές οἱ θερμοκρασίες οἱ ἐξαιρετικά χαμηλές εἶναι σπάνιες ἐδῶ στή γῆ, καί δέν τίς φθάνουμε. Ἔτσι ὁ πάγος τελικά ἀνεβαίνει πρὸς τὰ πάνω, ἐπιπλέει, καί διασώζεται ἡ ζωή.

Αυτό άραγε είναι τυχαίο, παιδιά; Τί λέτε; Είναι τυχαίο;... Τίθεται τό άδήριτο, τό αναγκαιότατο έρώτημα: Τί υπάρχει; τύχη ή δημιουργία;

Δέν υπάρχει τύχη! Έάν υποθεθεϊ ότι υπάρχει τύχη τότε πώς εξηγούνται όλα αυτά τά φαινόμενα τά καταπληκτικά; Δέν υπάρχει πουθενά ή τύχη· παντοῦ υπάρχει ο σχεδιασμός, ή δημιουργία! Κι όταν λέμε δημιουργία, έννοοῦμε κάτι πού έγινε κάτω από τή σκέψη και τόν σχεδιασμό κάποιου νοῦ, κάτω από κάποιο χέρι, και δέν έγινε στήν τύχη από μόνο του.

Πώ πώ, όταν ακοῦμε εκείνη τήν έκφραση, *Πώς βρέθηκαν όλα αυτά;... Τυχαῖα!... ή Τά έκανε ή φύση!... Δηλαδή έγιναν μόνοα τους!*

Πώς τά έκανε ή φύση;... Η φύση δέν είναι κάποια οντότητα λογική· αλλά οὔτε και αυτοδημιουργείται. Ακούσατε τί είπα; δέν αυτοδημιουργείται ή φύση! Όταν δέν βλέπουμε τόν Θεό, τότε βεβαίως λέμε ότι έχουμε τό φαινόμενο τής αυτοδημιουργίας. Όπως όταν έχουμε ένα τραῦμα στό χέρι μας, μία πληγή, βλέπουμε μία αναπλήρωση τῶν κυττάρων μέ σκοπό νά κλείσει αυτή ή πληγή. Αλλά αυτή ή αναπλήρωση δέν γίνεται τυχαῖα οὔτε αυτοσχέδια, αλλά αρχικά ο Θεός έβαλε δυνάμεις, μᾶς έφοδίασε μέ τόν κατάλληλο μηχανισμό, ώστε νά γίνεται έτσι. Άρα λοιπόν έχουμε μία κατευθυνόμενη κατάσταση, δηλαδή έχουμε δημιουργία.

Παιδιά, προσέξτε: τύχη δέν υπάρχει· οὔτε μέσα στό σύμπαν οὔτε στή ζωή μας. Ποτέ μήν πείτε κάτι πώς ήταν τυχερό. Ό,τι δέν μποροῦμε νά εξηγήσουμε, ό,τι δέν μποροῦμε νά πράξουμε, σέ ό,τι δέν μποροῦμε νά ανταποκριθοῦμε στή ζωή μας, τό λέμε *τύχη*. Έλεγαν

οἱ ἀρχαῖοι: «Ἄνθρωποι τύχης εἶδωλον ἐπλάσαντο, ἰδί-
ας ἀβουλίας χάριν»³. Οἱ ἄνθρωποι ἔφτιαξαν τό εἶδωλο
τῆς τύχης, ἐπειδή δέν ἔφθανε ἡ βούλησή τους νά κάνει
κάτι, καί ἔλεγαν *Τί νά κάνουμε; Τυχερό ἦταν!* Ἡ, ἀ-
κόμη, γιατί ἔχουμε περιορισμένη δυνατότητα γνώσεως,
καί ἐκεῖνο πού δέν γνωρίζουμε τό ἀποκαλοῦμε *τύχη*.

Ὡστε λοιπόν τό νερό εἶναι ἕνας μέγας διαμορφω-
τής καί τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀλλά καί τοῦ ἐσωτερι-
κοῦ της. Ρίξτε μιὰ ματιά σ' ὅλη τήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς·
πεδιάδες, λίμνες, ποτάμια, κοῖτες, κόλποι, ἀκρωτήρια,
νησιά, σπήλαια μέσα στή γῇ, σταλακτίτες, σταλαγμί-
τες... ὅλα αὐτά εἶναι ἔργα τοῦ νεροῦ, δηλαδή ἔργα τοῦ
Θεοῦ, πού κρατάει στά χέρια Του αὐτό τό στοιχεῖο τό
καταπληκτικό, πού λέγεται νερό.

Μάλιστα, ἐάν πᾶτε σέ κάποιο σπήλαιο, ὅπως τῶν
Ἰωαννίνων, πού εἶναι καταπληκτικό, θά δεῖτε ἐκεῖ
τούς σταλακτίτες καί τούς σταλαγμίτες. *Σταλακτίτης* ὀ-
νομάζεται ἡ ἀσβεστολιθική ράβδος πού σχηματίζεται
στήν ὀροφή ἐνός σπηλαίου ἀπό τά ἅλατα τοῦ νεροῦ
πού στάζει, καί κρέμεται πρὸς τά κάτω. Ταυτόχρονα,
στό δάπεδο τοῦ σπηλαίου, κάτω ἀπό τόν σταλακτίτη,
σχηματίζεται πρὸς τά πάνω καί μιὰ ἄλλη ράβδος, ὁ
σταλαγμίτης, ἀπό τά ἅλατα τοῦ νεροῦ πού στάζει ἀπό
τήν ὀροφή τοῦ σπηλαίου. Γιά νά γίνει ὁ κάθε σταλαγ-
μίτης καί ὁ κάθε σταλακτίτης χρειάστηκαν πάρα πολλά
χρόνια. Γιά ἕνα μόλις ἑκατοστό, γιά παράδειγμα, στα-
λακτίτου ἢ σταλαγμίτου, χρειάζονται ἑκατό ἢ διακόσια
ἢ τριακόσια χρόνια! Καί νά βλέπετε μέτρα ὁλόκληρα

3. Δημόκριτος, *Fragmenta* 119.9-11, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, vol.2, 6th edn, ἔκδ. Weidmann, Berlin 1952.

από τέτοια! Καί νά πεῖτε: *Τί εἶναι ἐδῶ!...* Μάλιστα, ὅταν πέφτει καί κατάλληλος φωτισμός, ὅπως στό σπηλαιο τῶν Ἰωαννίνων, μένει κανεῖς κατάπληκτος ἀπό τήν ὁμορφιά ἐκείνου τοῦ σπηλαίου... καί γεμάτος θαυμασμό λέει: *Μεγάλος ὁ Κύριος, μέγας ὁ Θεός, σοφός καί μέγας Τεχνίτης!...*

Ἀλλά, ἀκόμα, ἔκανε καί τό οὐράνιο τόξο ὁ Θεός, δηλαδή τή δυνατότητα στό νερό νά ἀναλύει τό ἡλιακό φῶς.

Εἶναι γνωστό ὅτι ἓνα σταγονίδιο νεροῦ, ὅταν φωτίζεται, μπορεῖ νά γίνει ἓνα πρίσμα, ἓνας φακός. Καί ἐδῶ ἔχουμε κάτι τό καταπληκτικό· τήν ἀνάλυση τοῦ ἡλιακοῦ φωτός!⁴

Ἀλλά ποῦ νά σᾶς μιλήσω γιά τό φῶς...! Στά προηγούμενα μαθήματά μας δέν εἴπαμε τίποτα γιά τό φῶς· ἀπλῶς μόνο τό ἀναφέραμε. Ποῦ νά σᾶς ἔλεγα τί εἶναι τό φῶς...! Βασικά δέν ξέρουμε τί εἶναι τό φῶς. Δέν ξέρουμε τί εἶναι. Κύμα εἶναι; βλῆμα εἶναι;... Φαίνεται ὅμως πῶς εἶναι καί τά δύο, καί κύμα καί βλῆμα. Εἶναι κύμα, γιατί ἐξηγεῖ φαινόμενα ὅπως ἡ συμβολή, ἡ περίθλαση καί ἡ πόλωση· εἶναι καί βλῆμα, γιατί ἐξηγεῖ φαινόμενα πού σχετίζονται μέ τήν ἀλληλεπίδραση τοῦ φωτός μέ τήν ὕλη, ὅπως τό φωτοηλεκτρικό φαινόμενο· εἶναι καί κύμα καί βλῆμα, γιατί ἐξηγεῖ τά φαινόμενα τῆς ἀνακλάσεως καί τῆς διαθλάσεως. Ἀλλά, εἰλικρινά,

4. Τό ἡλιακό φῶς, ἄν καί φαίνεται λευκό, στήν πραγματικότητα εἶναι μίγμα πολλῶν χρωμάτων. Τό λευκό φῶς, μπαίνοντας μέσα σέ μιά σταγόνα νεροῦ, διαθλάται, κατόπιν ἀνακλάται στό πίσω μέρος τῆς σταγόνας, ἐνῶ στή συνέχεια, καθώς ἐξέρχεται ἀπό τήν σταγόνα, διαθλάται ἐκ νέου. Τό οὐράνιο τόξο στηρίζεται πάνω σ' αὐτή τήν ἀρχή· στήν ἀνάλυση πού ὑφίσταται τό ἡλιακό φῶς.

ἐνῶ λέμε αὐτά, στήν πραγματικότητα δέν γνωρίζουμε τήν φύση τοῦ φωτός. Εἶναι καταπληκτικό πράγμα τό φῶς, παιδιά, εἶναι μυστηριῶδες!

Τό λευκό φῶς λοιπόν ἀποτελεῖται ἀπό ἕνα φάσμα συχνοτήτων, τό ὁποῖο ἀναλυόμενο μᾶς δίνει τά ἐπιμέρους χρώματα. Ὅταν μπερδευτοῦν τά χρώματα, αὐτές οἱ συχνότητες, παίρνουμε πάλι τό ἄσπρο φῶς· ὅταν τίς ἀναλύσουμε, παίρνουμε τά χρώματα. Ἀπό τό ὑπέρυθρο, τό πολύ κόκκινο, ἕως τό ὑπεριώδες, τό ὑπερβιολέ, τό χρῶμα τοῦ μενεξέ. Αὐτή εἶναι ἡ περιοχή τοῦ ὁρατοῦ φωτός, πού ἀναλύεται ἀπό τίς σταγόνες τῆς βροχῆς.

Βέβαια ἔχουμε κι ἄλλους τρόπους νά ἀναλύσουμε τό φῶς, ὅπως ἀπό ἕναν κρύσταλλο· ἀλλά τώρα λέμε γιά τό νερό, γιατί ὁ κρύσταλλος φυσικά μιμεῖται κατά κάποιον τρόπο τό νερό, ἢ μᾶλλον τό νερό γίνεται σάν ἕνας κρύσταλλος πού ἀναλύει τό φῶς.

Ἔτσι λοιπόν ἔχουμε τό φαινόμενο τοῦ οὐρανίου τόξου, ἕνα πολύχρωμο ὀπτικό καί μετεωρολογικό φαινόμενο, κατά τό ὁποῖο ἐμφανίζεται τό φάσμα τῶν χρωμάτων. Καί τό σχῆμα του εἶναι τοξοειδές, διότι ἀποτελεῖται ἀπό κυκλικά χρωματιστά τόξα πού ἔχουν ἕνα κοινό κέντρο.⁵

Ἀλλά ἐκτός τῆς ἀναλύσεως τοῦ φωτός ἀπ' τό νερό, ἔχουμε κι ἐκεῖνη τή χρωματική προσφορά τῆς φύσεως, πού εἶναι... ἄλλο πράγμα! Ὅλα τά χρώματα πού ὑπάρ-

5. Στήν πραγματικότητα τό οὐράνιο τόξο δέν περιλαμβάνει μόνο ἐπτά χρώματα, ἀλλά καί ἄπειρα ἄλλα ἐνδιάμεσα χρώματα, πού ἡ μετάβαση ἀπό τό ἕνα στό ἄλλο γίνεται βαθμιαῖα. Τό τοξοειδές σχῆμα του ἐξηγεῖται ἀπό τήν διαφορετικότητα τῆς γωνίας διαθλάσεως τοῦ κάθε μήκους κύματος (χρώματος), τήν θέση τοῦ παρατηρητοῦ, ἀλλά καί τό σφαιρικό σχῆμα τῶν σταγονιδίων.

χουν μέσα στη φύση δέν ἔγιναν τυχαῖα. Ἐς ποῦμε, τὰ φύλλα τῶν φυτῶν εἶναι πράσινα, σέ μία μεγάλη κλιμάκωση πρασίνου· ἢ τὰ λουλούδια πού ἔχουν μιά ἀναρίθμητη ποικιλία χρωμάτων! Κι αὐτό στό φῶς ὀφείλεται.⁶ Τό φῶς παίζει μέ τό νερό, παίζει μ' ὅλα αὐτά, καί μᾶς δίνουν αὐτόν τόν πλοῦτο τῶν χρωμάτων, τήν ὁμορφιά αὐτή πού ὑπάρχει μέσα στη φύση.

Ἔτσι, μέσα στη δημιουργία, ἔχουμε τόν ὕμνο τοῦ φωτός καί τόν ὕμνο τοῦ νεροῦ. Κι ὁ Θεός σ' αὐτά τὰ δυό ἐπάνω ἔβαλε τό σύμβολο τῆς εἰρήνης Του μέ τούς ἀνθρώπους, ὅταν εἶπε ὅτι ἐπάνω στό οὐράνιο τόξο θά συνάψει εἰρήνη μέ τούς ἀνθρώπους.⁷ Καί τό οὐράνιο τόξο δέν εἶναι παρὰ τό φῶς καί τό νερό!... Εἶναι κάτι μεγαλειῶδες!

Ὁ Θεός εἶπε νά συναχθεῖ τό νερό, νά μαζευτεῖ τό νερό «εἰς συναγωγὴν μίαν», σέ μιά συναγωγή. Ποιά εἶναι αὐτή ἡ μιά συναγωγή;

Βέβαια, ὅταν λέμε συναγωγή μιά, εἶναι πολύ γενικός χαρακτηρισμός, γιατί ἔχουμε μεγάλη ποικιλία θαλασσῶν καί ποταμῶν καί λιμνῶν καί λοιπά. Ὅμως ἐδῶ ὑπάρχει καί ἓνας μυστικός χαρακτήρας.

Ὅπως θά γνωρίζετε, ὁ μέγας Βασίλειος ἔκανε ἐρμηνεία στήν ἐξαήμερο τοῦ Μωυσῆ. Καί Πατέρες πού

6. Τά ἀντικείμενα ἐμφανίζονται μέ χρῶμα γιά πολλούς λόγους: ἢ γιατί ἐκπέμπουν ἀκτινοβολίες διαφόρων συχνότητων, ἢ γιατί ἀπορροφοῦν ἀκτινοβολίες πού τά διαπερνοῦν, ἀλλοιώνοντάς τες πρὶν φτάσουν στά μάτια μας, ἢ γιατί ἀνακλοῦν μέρος μόνο τῆς προσπίπτουσας ἀκτινοβολίας, ἢ συνδυάζοντας ὅλα τὰ παραπάνω. Τό τελικό ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ἀνάμειξη τῶν διαφόρων συχνότητων, πού μᾶς δίνει τήν αἴσθηση τοῦ χρώματος τῶν ἀντικειμένων.

7. Βλ. Γέν. 9, 11-19.

ἐρμηνεύουν θέσεις τῆς ἑξαήμερου ποτέ δέν μένουν στή φυσική διάσταση τῆς φύσεως, τῆς δημιουργίας, ἀλλά προσπαθοῦν νά δοῦν κάτι τό βαθύτερο. Καί ἐπειδή ἐμεῖς ἐδῶ κάνουμε χριστιανική κατήχηση, πρέπει πάντοτε, πέρα ἀπό τήν κτίση πού ὑποπίπτει στίς αἰσθήσεις μας, νά ἔχουμε ἀναγωγή· ἀναγωγή καί τοῦ νοῦ μας καί τῆς καρδιᾶς μας, τῶν αἰσθημάτων μας.

Αὐτήν τήν ἀναγωγή θά τή δεῖτε σ' ἕναν ποιητή ἢ σ' ἕναν λογοτέχνη. Ὅταν ἐντυπωσιάζεται ἀπό τήν κτίση καί φτιάχνει ἕνα ποίημα, ἕνα λογοτέχνημα, ἐκεῖ βεβαίως δέν μένει σ' ἐκεῖνο μόνο πού βλέπει, ἀλλά κάνει μιά ἀναγωγή, βάζει μέσα τά συναισθήματά του. Δέν περιγράφει ἐκεῖνα πού βλέπει, ἀλλά ἐκεῖνα πού νοιώθει.

Τό ἴδιο κάνει καί ὁ πνευματικός ἄνθρωπος· ξέρει ὅτι ὁ Θεός ἔκανε τή δημιουργία, ὅτι δέν τήν ἔκανε ἀπλῶς γιά νά ἐξυπηρετηθεῖ κατὰ φυσικό τρόπο ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ἀλλά μέσα ἀπό τή δημιουργία ἀνά πᾶσα στιγμή νά τοῦ ἀποκαλύπτεται ὁ Θεός, νά τοῦ ἀποκαλύπτονται καί οἱ ἀλήθειες Του.

Ποιά εἶναι λοιπόν αὐτή ἡ *μία συναγωγή*;

Ἡ *μία συναγωγή*, παιδιά, εἶναι ἡ Ἐκκλησία, πού τήν εὐλογεῖ ὁ Θεός!

Τό νερό ἀκόμα εἶναι τό στοιχεῖο ἐκεῖνο πού, μέ τήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί μέ τήν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἀποβάλλουμε τίς ἁμαρτίες μας· εἶναι δηλαδή τό Βάπτισμα.

Ὁ Κύριος μᾶς εἶπε: «*Εἰάν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καί Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τήν βα-*

σιλείαν τοῦ Θεοῦ»⁸. Ἄν κάποιος δέν ἀναγεννηθεῖ ἀπό τήν μήτρα τῆς κολυμβήθρας, ἀπό τό νερό καί τό Ἅγιο Πνεῦμα, δέν μπαίνει στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Πραγματικά, ἡ κολυμβήθρα εἶναι μία μήτρα ἀναγεννήσεως· εἰδικότερα τό νερό καί τό Ἅγιο Πνεῦμα. Σάν νά κυφοροῦμαστε μέσα στό νερό καί στό Ἅγιο Πνεῦμα, γιά νά γίνουμε οἱ καινούργιοι ἄνθρωποι. Ὅπως κυφορήθηκε ἡ ζωή μέσα στό νερό –ὅταν λέγαμε ὅτι τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ «ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος»– κατά παρόμοιο τρόπο, παιδιά, κυφορεῖται καί ἡ πνευματική μας ζωή ἐκεῖ μέσα· στό νερό καί στό Ἅγιο Πνεῦμα, δηλαδή στό Ἅγιο Βάπτισμα.

Καί τελειώνει ὁ 9ος στίχος ὡς ἐξῆς: «καί εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν». Καί εἶδε ὁ Θεός ὅτι εἶναι ὠραῖο. Εἶδε τό νερό, εἶδε τή διαμόρφωση τοῦ νεροῦ ἐπάνω στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, εἶδε τή διαμόρφωση τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, καί εἶπε: Καλό! δηλαδή ὠραῖο.

Ὅταν ὁ Θεός δημιουργεῖ ὅ,τι δημιουργεῖ, εἶναι ὠραῖο. Ὁ Θεός δέν δημιουργεῖ ἄσχημα πράγματα· προσέξτε το αὐτό. Κι ἂν ὑποθεθεῖ ὅτι δημιούργησε κάποια πράγματα πού ἐμεῖς θά τά ὀνομάζαμε ἄσχημα –ὅπως κάποια ζῶα πού ἴσως εἶναι ἄσχημα, πάρα πολύ ἄσχημα, κάποια ἐρπετά καί λοιπά– αὐτά τά δημιούργησε σάν ἓνα φόντο τοῦ ὠραίου, δηλαδή σάν ἓνα κοντράρισμα, μία ἀντίθεση. Ὅπως ἀκριβῶς καί ὁ ζωγράφος καί ὁ ἀρχιτέκτων δημιουργοῦν κοντραρίσματα γιά νά προβάλουν τό ὠραῖο, ἔτσι καί ὁ Θεός, γιά νά προβάλει τό ὠραῖο, ἔχει φόντα πού δείχνουν ἐκεῖνα πού ἐμεῖς, ἂν τά δοῦμε μεμονωμένα, θά λέγαμε ὅτι εἶναι ἄσχημα.

8. Ἰωάν. 3, 5.

Παρά ταῦτα, τίποτα δέν εἶναι ἄσχημο. Πάρτε ἓνα φίδι, μιά ὀχιά. Μπορεῖ νά αἰσθανόμαστε ἄσχημα μέ ἓνα φίδι, μέ μία ὀχιά· ὅμως εἶναι ἄλλοι οἱ λόγοι. Ἀλλά κοιτάξτε τήν ὀχιά μέ προσοχή νά δεῖτε τί ὠραῖο φίδι πού εἶναι! Ἔχει κάτι γεωμετρικά σχήματα ἐπάνω στό σῶμα της, πού μένουμε κατάπληκτοι. Ἡ ὀχιά ἐπάνω στό κεφάλι, αὐτό τό τριγωνικό κεφάλι της, ἔχει ἓνα πολύ ὠραῖο σχῆμα. Ὅλα αὐτά, ἐνῶ ἐμεῖς, μέ μιά πρώτη ἐπιπόλαια ματιά, θά λέγαμε ὅτι εἶναι ἄσχημα πράγματα, αὐτά τελικά εἶναι πολύ ὠραῖα!

Τί εἶναι ἐκεῖνο ὅμως πού μᾶς κάνει, γιά ἓναν ἀκόμη λόγο, πέρα ἀπό αὐτά πού σᾶς εἶπα προηγουμένως, νά βλέπουμε μερικά πράγματα στήν κτίση ἄσχημα; Εἶναι ὅτι τό μάτι μας πιά δέν βλέπει σωστά, δέν βλέπει καθαρά, κι αὐτό ἐπειδή ἁμαρτήσαμε. Ὁ ἁμαρτωλός ἄνθρωπος δέν βλέπει τήν δημιουργία ὁμορφη, ὅπως βγῆκε ἀπό τά χέρια τοῦ Θεοῦ· τή βλέπει ἄσχημη. Ὁ καθαρός ὅμως ἄνθρωπος τήν βλέπει πολύ ὠραία τήν δημιουργία, τήν βλέπει πανέμορφη! Εἶναι λοιπόν θέμα ἐσωτερικῆς καθαρότητος, καί τό ὑπογραμμίζω αὐτό. Ἔτσι πού ἂν πραγματικά θά θέλαμε νά δοῦμε μέ τά μάτια τοῦ Θεοῦ τή δημιουργία, τότε θά λέγαμε κι ἐμεῖς, μαζί μέ τόν Θεό, ὅτι καλή, ὅτι ἡ δημιουργία εἶναι ὠραία, εἶναι καλή· «καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν»!

Καί ἐρχόμαστε τώρα, παιδιά, σέ ἓνα ἄλλο σημεῖο δημιουργίας, κατά τήν τρίτη πάλι δημιουργική ἡμέρα, πού εἶναι τό φυτικό βασίλειο.

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοίότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιούν καρπόν, οὗ τὸ σπέρ-

μα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος (εἰς ὁμοιότητα) ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐγένετο οὕτω.

»καὶ ἐξήνεγκεν ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς.

»καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. καὶ ἐγένετο ἐσπέ-
ρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τρίτη.»⁹

Ἐρχόμαστε λοιπόν στή δημιουργία τοῦ φυτικού βασιλείου. Ἐδῶ τώρα ἔχουμε τὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς· αὐτό τό φαινόμενο τῆς ζωῆς! Μέχρι τώρα ὅ,τι εἶδαμε στή δημιουργία ἦταν ἀζωικό· δέν ὑπῆρχε ἵχνος ζωῆς. Εἶδα-
με τό φῶς, εἶδαμε τή γῆ καί τά νερά, εἶδαμε ὅ,τι εἶδα-
με, ἀλλά ὅλα αὐτά ἦσαν ἀζωικά, δέν εἶχαν ζωή. Τώρα μπαίνουμε στό φαινόμενο τῆς ζωῆς.

Ἀλλά τί εἶναι ζωή; Πῶς ἄρχισε ἡ ζωή; Δέν ἔχουμε παρὰ νά ποῦμε, ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι εἶναι ἓνα θαῦμα! Καί στό θαῦμα δέν μπορεῖ κανεῖς νά πεῖ πολλά πράγ-
ματα. Ὅχι ἀπλῶς ἓνα θαῦμα, ἀλλά ἓνα μεγάλο θαῦμα. Ἀποτελεῖ τή δεύτερη δημιουργία, μετά τή δημιουργία τοῦ παντός. Ἀλλά ἡ πρώτη δημιουργία, τοῦ παντός, ἦ-
ταν ἐκ τοῦ μή ὄντος, ἀπό τό μηδέν, ἐνῶ ἡ δημιουργία τῆς ζωῆς εἶναι ἐκ τοῦ ὄντος, ἀπ' αὐτό πού ὑπάρχει· γι' αὐτό βλέπουμε νά λέει ὁ Θεός «βλαστησάτω ἡ γῆ βο-
τάνην χόρτου», νά βλαστήσει ἡ γῆ χλόη, χορτάρι. Ἀλ-
λά ἡ γῆ ἤδη ὑπάρχει· συνεπῶς, ἀπό τό ὑλικό πού ὑπάρ-
χει, τή γῆ, θά γίνει τό φαινόμενο τῆς ζωῆς. Ἄρα λοιπόν ἔχουμε κι ἐδῶ μιὰ εἰδοποιΐα, δηλαδή μιὰ δημιουργία ἐνός νέου εἶδους.

9. Γέν. 11, 13.

Ἡ ζωὴ εἶναι ἓνα μυστήριον ἀνεξιχνίαστο· ὅσο τό ἐ-
ρευνοῦμε, τόσο βλέπουμε ὅτι δέν μποροῦμε νά τό ἐξη-
γήσουμε, νά τό κατανοήσουμε.

Ἐφεξῆς ὅμως ἡ ζωὴ δέν θά δημιουργεῖται, ἀλλά
θά μεταλαμπαδεύεται. Δηλαδή δημιουργήθηκε ἅπαξ,
μία φορά, –εἴτε ἡ ζωὴ στά φυτά, εἴτε ἡ ζωὴ στά ζῶα,
εἴτε ἡ ζωὴ στόν ἄνθρωπο– κάτω ἀπό τίς δημιουργικές
συνθῆκες τοῦ Θεοῦ. Αὐτές γιά μᾶς, ὡς αὐτή τή στιγμή,
εἶναι ἄγνωστες. Δέν ξέρω ἂν κάποτε ὁ ἄνθρωπος θά
μποροῦσε νά ἐξιχνιάσει αὐτές τίς εἰδικές συνθῆκες,
κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ὁ Θεός ἔκανε τή ζωή. Δέν τό γνω-
ρίζουμε αὐτό. Ἐνα γνωρίζουμε· ὅτι ὁ Θεός, κάτω ἀπ’
αὐτές τίς εἰδικές συνθῆκες, δημιουργεῖ τή ζωή. Καί ἡ
ζωὴ ὑπάρχει, ὅχι κάθε φορά δημιουργούμενη, ἀλλά
μεταλαμπαδευόμενη, μεταδιδόμενη.

Ὅπως ἀκριβῶς ἔχουμε καί τό πασχαλινό φῶς,
πού παίρνετε μέ τά κεριά σας ἀπό τόν ἱερέα, καί μετά
ὁ ἓνας παίρνει ἀπό τόν ἄλλο τό φῶς, ἔτσι ὥστε ὅλο τό
ἐκκλησίασμα, στό τέλος, ν’ ἀνάψει τά κεριά του. Ὅλα
αὐτά τά κεριά ἀνάβουν ἀπό ἓνα κερί, αὐτό τοῦ ἱερέως,
πού κρατᾷ στήν ὥραία Πύλη.

Ἐτσι μοιάζει καί τό φαινόμενο τῆς ζωῆς· μεταλα-
μπαδεύεται· δέν ἐπαναδημιουργεῖται. Καταχρηστικῶς
λέμε ὅτι δημιουργήσαμε ζωή, δηλαδή φτιάξαμε ἓναν
ἄνθρωπο, γεννήσαμε ἓναν ἄνθρωπο, ἢ δημιουργήσαμε
ἓνα φυτό. Αὐτό ὅμως ἔχει τούς γονεῖς του, βγαίνει ἀπό
τόν σπόρο τους. Συνεπῶς ἔχουμε αὐτήν τή συνέχιση, τή
μεταλαμπάδευση, ὅπως σᾶς εἶπα, τῆς ζωῆς. Ἄρα αὐτή
μένει ἓνα ἀνεξιχνίαστο πραγματικά μυστήριο.

Ξέρετε, παιδιά, ὅταν θά γίνετε μητέρες –ὅσες ἀπό
σᾶς γίνετε μητέρες– καί δεῖτε μπροστά σας τό παιδί

σας, αυτό πού γεννήσατε, θά κάθεστε νά φιλοσοφεῖτε καί νά λέτε: *Τί εἶναι αὐτό;... Αὐτό εἶναι δικό μου· ἀλλά τί ἀκριβῶς εἶναι αὐτό;... Εἶναι ἓνας καινούργιος ἄνθρωπος! Τί περίεργο πράγμα!... Μυστήριο!...*

Ὅταν φθάσουμε στή χριστιανική Ἀνθρωπολογία, ἐκεῖ ἐλπίζω ὅλα αὐτά νά τά ποῦμε ὅσο μπορούμε ἐκτενέστερα. Βέβαια, δέν φαίνεται νά μπορέσουμε φέτος νά τά ποῦμε ὅλα· θά συνεχίσουμε λοιπόν καί τοῦ χρόνου, ἄν ζήσουμε.

Ὅταν εἶδε ἡ Εὐα τό πρῶτο της παιδί, τόν Κάϊν, ἐξεπλάγη. Εἶπε: *Κοίταξε νά δεῖς... Αὐτό εἶναι κάτι πού μοιάζει μέ ἐμᾶς! Μοιάζει μέ ἐμᾶς!... Εἶναι κατά τήν ἰδέα τοῦ Ἀδάμ, κατά τή μορφή, κατά τό σχῆμα τοῦ πατέρα του, καί τῆς μάνας του!...*¹⁰

Σᾶς τά λέω ὅλα αὐτά, γιατί θέλω νά σᾶς δείξω ὅτι ὁ ἄνθρωπος μένει ἔκπληκτος μπροστά στοῦ ἀνεξιχνίαστο μυστήριο τῆς ζωῆς. Καί ὀφείλει νά μένει· ὄχι μόνο γιά νά ἐρευνᾷ, ἀλλά καί γιά νά θαυμάζει· καί ὄχι μόνο νά θαυμάζει, ἀλλά καί νά φθάνει στή δοξολογία τοῦ Θεοῦ, τοῦ δημιουργοῦ πάσης σαρκός καί παντός πνεύματος, τοῦ Θεοῦ τῶν πνευμάτων καί πάσης σαρκός, ὅπως τό λέει καί ἡ Ἁγία Γραφή.¹¹

Ἀλλά ὅταν ὁ Θεός ἔκανε τόν ἀζωικό κόσμο, ταυτόχρονα θεμελίωνε αὐτούς πού λέμε σήμερα *φυσικούς νόμους*.

Ὅταν, γιά παράδειγμα, πάρω τό ρολόι μου καί τό ἀφήσω, αὐτό θά πέσει. Ἀλλά γιατί ἄραγε θά πέσει; Ἐπειδή ἔχει κάποιο βάρος. Ἐάν ἓνας ἄνθρωπος μπεῖ

10. Βλ. Γέν. 5, 3.

11. Βλ. Ἀριθμ. 16, 22, 27, 16.

μέσα σ' έναν πύραυλο καί φύγει από τήν επίδραση τῆς γῆς, αὐτός τί βάρος θά ἔχει; Καθώς θά απομακρύνεται ἀπό τή γῆ, τό βάρος του θά ἐλαττώνεται, μέχρι νά γίνει μηδέν. Θά πετάει μέσα στόν πύραυλο... θά ἔχει μηδέν βάρος!

Τί εἶναι λοιπόν αὐτό πού λέμε βάρος; Εἶναι μιὰ δύναμη, μιὰ ἔλξη. Εἶναι σχετικό μέγεθος; Ὦε, βέβαια· ἐξαρτᾶται ἀπό τό ποῦ θά βρεθῶ. Ἄλλο βάρος θά ἔχω στόν βόρειο πόλο καί ἄλλο βάρος θά ἔχω στόν ἰσημερινό· εἶναι ἀναμφισβήτητο. Διότι ἄλλη εἶναι ἡ ἀπόσταση τοῦ κέντρου τῆς γῆς ἀπό τόν ἰσημερινό, καί ἄλλη ἡ ἀπόστασή του ἀπό τόν βόρειο πόλο. Κι αὐτό συμβαίνει γιατί ἡ γῆ εἶναι ἐλαφρῶς πεπλατυσμένη στούς πόλους, ἐνῶ ἐλαφρῶς διογκωμένη στό ὕψος τοῦ ἰσημερινοῦ. Ὑποῖτο, θά ἔχω διαφορετικό βάρος.

Ἡ βαρύτητα καί ὅλα αὐτά λοιπόν εἶναι αὐτό πού λέμε *φυσικοί νόμοι*.

Πέρα ὅμως ἀπό τούς φυσικούς νόμους, ἔρχεται τώρα ὁ Θεός, δημιουργώντας τή ζωή, νά θεμελιώσῃ καί τούς βιολογικούς νόμους.

Τί εἶναι οἱ βιολογικοί νόμοι; Οἱ βιολογικοί νόμοι ἔχουν βεβαίως μιὰ πολυπλοκότητα ἀφάνταστη, ἀλλά στίς πολύ γενικές τους γραμμές ἔχουν νά κάνουν μέ τή γέννηση ἑνός ὄντος, τήν αὔξησιν καί τόν θάνατό του. Δηλαδή ἕνας ζωντανός ὁργανισμός πρῶτα γεννιέται, μετά αὐξάνεται, ὕστερα ἀναπαράγεται, δηλαδή ἀφήνει ἀπογόνους, καί τελικά πεθαίνει. Αὐτός ὁ κύκλος περικλείει τούς βιολογικούς νόμους, πού σᾶς εἶπα ὅτι εἶναι ἀπέραντα πολύπλοκοι.

Προσέξτε τώρα, εἶναι πάρα πολύ χρήσιμο αὐτό τό σημεῖο, γιατί ἐκεῖνοι πού θέλουν ν' ἀρνηθοῦν τόν Θεό

ἐπικαλοῦνται τούς φυσικούς καί βιολογικούς νόμους! Νόμος εἶναι ἓνα συμπέρασμα πού ἔχουμε διατυπώσει, μετά ἀπό παρατήρηση πολλῶν ἐπαναλαμβανόμενων γεγονότων, καί ἰσχύει σέ ἓνα σύστημα, ὥστε αὐτό νά διατηρεῖται σέ μία ἁρμονική κατάσταση.

Ἐάν, γιά παράδειγμα, δέν εἶχαμε ἴσες καί ἀντίθετες δυνάμεις, κεντροφύγο καί κεντρομόλο, ἡ γῆ μας ποῦ θά πῆγαινε; Ἄν εἶχαμε μεγαλύτερη κεντρομόλο, θά πέφταμε μιά μέρα στόν ἥλιο καί θά καιγόμασταν! Ἄν εἶχαμε μεγαλύτερη φυγόκεντρο, θά φεύγαμε τόσο πολύ μακριά, πού ὁ ἥλιος θά γινόταν μικρότερος καί μικρότερος, δηλαδή θ' ἀπομακρυνόμαστε, σέ βαθμό νά παγώσουμε καί νά πεθάνουμε!

Γιατί λοιπόν τέθηκε ἐδῶ αὐτός ὁ φυσικός νόμος; Γιά νά διατηρεῖται ἀνά πᾶσα στιγμή σταθερή αὐτή ἡ ἀπόσταση μεταξύ ἡλίου καί γῆς. Ἄλλο ὅτι μπορεῖ νά εἶναι ἐλλειπτική ἡ τροχιά τῆς γῆς γύρω ἀπό τόν ἥλιο· ἄς μὴν ἐπεκταθοῦμε πιό πολύ.

Κάτι ἀκόμα. Οἱ φυσικοί νόμοι χαρακτηρίζονται γιά τήν ἀκρίβειά τους, καί μάλιστα σέ καταπληκτικό βαθμό, παντοῦ μέσα στό σύμπαν! Ἄς ποῦμε, ἡ περιφορά τῆς γῆς γύρω ἀπό τόν ἥλιο γίνεται σέ 365 ἡμέρες. Ἄλλά ὄχι ἀκριβῶς.¹² Ποῦ νά φανταστεῖτε ὅτι, σέ κάθε τόσα χρόνια, πενήντα, ἑκατό χρόνια, παρατηρήθηκε ὑστέρηση κατά μερικά δέκατα τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ δευτερολέπτου! Ἄλλά ξέρετε τί γίνεται; Αὐτό πού χάνει ἡ γῆ μας στά τόσα χρόνια ἴσως τό κερδίζει στά ἄλλα τόσα χρόνια. Καταπληκτικό!

12. Τό τροπικό ἔτος ἔχει 365,24219265 ἡμέρες, ἢ 31.556.925,445".

Ἔτσι λοιπόν, μ' αὐτή τήν ἀκρίβεια, οἱ ἐπιστήμονες γυρίζουν τό ρολοί τους πίσω στή δημιουργία, γιά νά δοῦν τί μπορούσε νά εἶχε συμβεῖ πρὶν ἀπό τόσα ἑκατομμύρια χρόνια, ἓνα δισεκατομμύριο χρόνια, πρὶν ἀπό δέκα δισεκατομμύρια χρόνια ἂν θέλετε, καί λοιπά καί λοιπά, στηριζόμενοι πάνω σ' αὐτή τήν καταπληκτική ἀκρίβεια.

Τί εἶναι λοιπόν *φυσικός νόμος*; Εἶναι ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού ἔβαλε ὁ Θεός γιά νά διατηρεῖται ἡ δημιουργία Του, νά μή χαλάσει ἡ δημιουργία Του. Τί εἶναι *βιολογικός νόμος*; Εἶναι ἐκεῖνο πού ἔβαλε ὁ Θεός γιά νά μή χαθεῖ ἡ ζωή, νά μή ἐξαφανιστεῖ ἡ ζωή. Καί μάλιστα—θά τό δοῦμε κάποια ἄλλη φορά, ἴσως τήν ἐρχόμενη—ὑπάρχει μιά ἰσορροπία μεταξύ τοῦ ζωικοῦ καί τοῦ φυτικοῦ βασιλείου. Τό ἓνα βασίλειο ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἄλλο. Ἐάν τό φυτικό ὑπάρχει μόνο του, θά ἀπλωθεῖ σέ ὅλη τή γῆ καί θά κυριεύσει τά πάντα. Ἄν τό ζωικό πάλι ἀπλωθεῖ περισσότερο, τότε τί θά γίνει; Ὑπάρχει λοιπόν μιά ἰσορροπία μεταξύ φυτικοῦ καί ζωικοῦ βασιλείου. Ὅλα αὐτά διατηροῦν τή ζωή ἐπάνω στή γῆ μας. Αὐτά λέγονται *βιολογικοί νόμοι*.

Τί εἶναι λοιπόν νόμος, εἴτε βιολογικός λέγεται εἴτε φυσικός νόμος; Τί λέτε νά εἶναι;

Δέν ὑπάρχει ἀπάντηση, δέν ὑπάρχει ὁρισμός. Νά τί ὑπάρχει· ἐξιδανικευμένη ἐμπειρία· αὐτό εἶναι *φυσικός ἢ βιολογικός νόμος*. Καί τί θά πεῖ ἐξιδανικευμένη ἐμπειρία; Θά πεῖ ἐξιδανικεύουμε ἐκεῖνο πού διαρκῶς ἐπαναλαμβάνεται, ὅχι μόνο στή γενεά μας, ἀλλά καί σέ κάθε προηγούμενη ἢ μελλοντική γενεά.

Γιά παράδειγμα, βλέπουμε ὅτι ἡ γῆ γυρίζει γύρω ἀπό τόν ἥλιο, ἡ γύρω ἀπό τόν ἑαυτό της, γιατί συνεχῶς

βλέπουμε τόν ἥλιο νά ἀνατέλλει καί νά δύει. Ἀκόμα, βλέπουμε ὅτι ἂν ἀφήσουμε ἓνα ἀντικείμενο, αὐτό θά πέσει. Ἄρα, λέμε, αὐτά ὀφείλονται σέ κάποιους νόμους, ἢ τοῦ Κέπλερ ἢ τοῦ Νεύτωνα, τόν νόμο τῆς βαρύτητος.

Γιατί ἀποδίδουμε ἓνα φαινόμενο σέ κάποιο νόμο; Διότι αὐτό πάντοτε συμβαίνει. Αὐτό ὅμως τό *πάντοτε συμβαίνει* σημαίνει ὅτι, ἀφοῦ κάτι ἐπαναλαμβάνεται, κι ἀφοῦ διαρκῶς καί διαρκῶς γίνεται, τό ἐξιδανικεύουμε, καί λέμε ὅτι ἔτσι πρέπει νά γίνεται. Αὐτό λοιπόν τό ἀποκαλοῦμε νόμο.

Ἄ, ὥστε λοιπόν δέν ξέρουμε τί εἶναι ὁ φυσικός ἢ ὁ βιολογικός νόμος! Ὁχι, δέν ξέρουμε. Πῶς λοιπόν τότε μερικοί, ιδίως οἱ ὑλιστές, ἐπικαλοῦνται τούς φυσικούς ἢ τούς βιολογικούς νόμους γιά νά πλήξουν τόν Θεό, γιά νά πλήξουν τή δημιουργία, καί νά μᾶς ποῦν ὅτι ὅλα ἔγιναν τυχαῖα καί λοιπά;

Ἀλλά κύριος τῶν νόμων, παιδιά, εἶναι ὁ Θεός· καί τῶν φυσικῶν καί τῶν βιολογικῶν νόμων!

Νά ἓνα παράδειγμα: Κάποτε ὁ Κύριος χόρτασε πέντε χιλιάδες ἀνθρώπους. Καί τό βράδυ, ὅταν ἔστειλε τούς μαθητές Του μέ τό πλοῖο νά περάσουν ἀπό τήν ἄλλη μεριά τῆς λίμνης, Ἐκεῖνος ἀνέβηκε στό βουνό νά προσευχηθεῖ. Κατά τίς τρεῖς ἡ ὥρα τό πρωί εἶδαν τόν Κύριο νά περπατᾷ ἐπάνω στά νερά τῆς λίμνης. Μά ὅταν περπατάω ἐγώ ἐπάνω στά νερά, βουλιάζω· ἐδῶ πῶς ὁ Κύριος κινεῖται ἔτσι πού δέν βουλιάζει; Εἶναι κύριος τῶν φυσικῶν νόμων.

Ἀκόμη ἀνέστησε καί νεκρούς, ἀλλά καί ὁ ἴδιος ἀναστήθηκε, νικώντας τόν θάνατο, πού μετά τήν πτώση τῶν πρωτοπλάστων ἔγινε ἓνα στοιχεῖο τῶν βιολογικῶν

νόμων. Πῶς; Μά ὁ Χριστός, πού εἶναι Θεός, εἶναι ὁ κύριος καί τῶν βιολογικῶν νόμων.

Ὡστε ὁ Θεός θεμελιώνει τούς νόμους, παιδιά, καί τούς φυσικούς καί τούς βιολογικούς, καί ταυτοχρόνως εἶναι κύριος ὅλων αὐτῶν τῶν νόμων.

Καί τί σημαίνει *θαῦμα*; Ἀκοῦστε: Ἐάν ἓνας νόμος διασαλευθεῖ – ἄς ποῦμε, ἐπισυμβεῖ ἓνας θάνατος, πού εἶναι ἀφύσικο πράγμα, καί ἀρχικά δέν ἦταν φυσικό στοιχεῖο τῆς βιολογίας– ὁ Θεός ἐπαναφέρει αὐτόν τόν νόμο. Ἡ ἀπλῶς δημιουργεῖ μιά προσωρινή ὑποχώρηση ἑνός φυσικοῦ ἢ βιολογικοῦ νόμου, γιατί ἔτσι θά τό ἤθελε ὁ ἴδιος. Δηλαδή τί εἶναι τό *θαῦμα*; Ἀπλῶς εἶναι ἡ ἀναστολή τῆς λειτουργίας τῶν φυσικῶν ἢ τῶν βιολογικῶν νόμων ἀπό τόν Θεό, κι αὐτό πού ἔχουμε ὡς ἀποτέλεσμα τό λέμε *θαῦμα*.

Ἐγώ θά ἔλεγα καί κάτι ἄλλο. Γιατί νά μήν ποῦμε *θαύματα* καί τούς φυσικούς καί βιολογικούς νόμους; Ἐκεῖνοι πού ἔχουν καθαρή ψυχή καί καθαρά μάτια ὅλα μέσα στή δημιουργία τά θεωροῦν *θαύματα*!... Καί πράγματι, παιδιά, εἶναι *θαύματα*!

Ἀλλά θά συνεχίσουμε, πρῶτα ὁ Θεός, τήν ἐρχόμενη Κυριακή.

Κυριακή, 28 Νοεμβρίου 1982